

Lichenen in Kennemerland, tevens verslag van de lichenologische najaarsexcursie 1991

André Aptroot

The area of Kennemerland is lichenologically among the richest and best known in The Netherlands, with 252 species on 250 square km. The lichen *Bacidia subfuscula* and the lichen parasites *Didymellopsis collematum* and *Micropeltopsis peltigericola* are reported from The Netherlands for the first time.

Kennemerland behoort qua lichenen tot de rijkste en best bekende gebieden in Nederland. Er is vanouds veel onderzoek gedaan, bij voorbeeld in het Bergerbos, en recent is er een rapport verschenen over de epifyten in het Noord-Hollands Duinreservaat (Aptroot 1991) en over de vegetatiekartering aldaar, waarbij ook op mossen en korstmossen is gelet (Kruijssen 1992). Ook is in 1992 het poldergebied op epifyten gekarteerd. Hiervan is nog geen rapport verschenen. De najaarsexcursie had meer het karakter van een rondleiding door bekend gebied dan van een inventarisatie van witte vlekken. Om het gebied eer aan te doen is daarom besloten een overzicht te geven van alle korstmossen die van het gebied bekend zijn, grotendeels gebaseerd op waarnemingen en collecties van de auteur. Voor meer details van vindplaatsen wordt naar de genoemde rapporten verwezen.

Het gebied beslaat de gemeenten Beverwijk, Heemskerk, Castricum, Egmond, Bergen en Schoorl, totaal 250 vierkante km. Bijna de helft van de oppervlakte is duingebied, de rest weiland of bebouwing, waar vooral de kerkjes en kastelen rijk aan lichenen zijn. Door het gebied loopt een duidelijke luchtvervuilingsgradiënt van het zuiden naar het noorden, die goed aan de korstmossen te zien is. In totaal zijn recent (de laatste 15 jaar) 252 soorten gevonden. Dit is inclusief enkele parasieten, waaronder twee soorten, *Didymellopsis collematum* en *Micropeltopsis peltigericola*, hier als nieuw voor Nederland worden opgegeven. Een andere soort, het licheen *Bacidia subfuscula*, wordt hier voor het eerst voor Nederland opgegeven. De nomenclatuur is volgens de Standaardlijst (Brand et al. 1988) met de aanvullingen (Aptroot et al. 1991).

Acknowledgement: Dr P. Diederich is warmly thanked for the identification of the lichen parasites, including the two new records.

Literatuur

- Aptroot, A. 1991. Biomonitoring met epifyten in het Noordhollands Duinreservaat. Rapport PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland.
- Aptroot, A., P. van den Boom & L. Spier 1991. Aanvullingen en wijzigingen in de Standaardlijst van de Nederlandse korstmossen. *Gorteria* 17: 149-152.
- Brand, A.M., A. Aptroot, H.F. van Dobben & A.J. de Bakker 1988. Standaardlijst van de Nederlandse korstmossen. *Wetensch. Meded. KNNV* 188.
- Kruijssen, B.W.J.M., Q.L. Slings & H. Snater 1992. Vegetatiekartering Noordhollands Duinreservaat 1982-1989. Rapport PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland.

De rapporten uitgegeven door de nv. PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland zijn verkrijgbaar bij PWN-TRB, Van Oldenbarneveldweg 40, 1901 KC Castricum.

Lichenen in Kennemerland, soortenlijst

4671	<i>Acarospora heppii</i>	op schelpen
4004	<i>Acarospora smaragdula</i>	algemeen op baksteen
4008	<i>Acrocordia gemmata</i>	op esdoorn in Oude Hof, gekapt
4674	<i>Agonimia tristicula</i>	op zand en tankmuur
4013	<i>Anisomeridium bifforme</i>	op Esdoorn in Oude Hof, gekapt
4677	<i>Anisomeridium nyssaegenum</i>	vooral op vlier
4020	<i>Arthonia impolita</i>	op lindes in Oude Hof
4017	<i>Arthonia leucodontis</i>	op esdoorns
4024	<i>Arthonia radiata</i>	vooral op essen
4025	<i>Arthonia spadicea</i>	algemeen, vooral op eiken
4030	<i>Arthopyrenia punctiformis</i>	op lijsterbestakken
4037	<i>Aspicilia calcarea</i>	vrij algemeen op steen
4692	<i>Athelia arachnoidea</i>	zeer algemeen op bomen
4048	<i>Bacidia arceutina</i>	vrij zeldzaam, vooral op wilg
4049	<i>Bacidia arnoldiana</i>	zeer algemeen op bomen
4051	<i>Bacidia assulata</i>	op oude iepen
4061	<i>Bacidia bagliettoana</i>	af en toe op zand
4694	<i>Bacidia chlorotricula</i>	waarschijnlijk algemeen
4891	<i>Bacidia delicata</i>	misschien algemeen
4055	<i>Bacidia egenula</i>	op muurtjes
4058	<i>Bacidia incompta</i>	op oude iepen
4062	<i>Bacidia naegelii</i>	vooral op esdoorn en iep
4063	<i>Bacidia phacodes</i>	op oude iepen

- 4064 *Bacidia rubella* op oude iepen
Bacidia subfuscula (Nyl.) Th.Fr. op boomvoet van iep in Wijk aan Zee, eerste opgave voor Nederland.
- Mogelijk is steriel materiaal van deze soort eerder gevonden in Noord-Brabant door Pieter van den Boom.
- 4070 *Baeomyces rufus* op muurtjes
4075 *Bryoria fuscescens* op eiketakken
4077 *Buellia aethalea* op zwerfkeien
4080 *Buellia griseovirens* vooral op populieren
4081 *Buellia punctata* zeer algemeen
4088 *Calicium viride* vooral op lindes
4090 *Caloplaca aurantia* op muurtjes
4094 *Caloplaca citrina* zeer algemeen
4095 *Caloplaca decipiens* vooral op stoepranden
4099 *Caloplaca flavescens* op oude muren
4867 *Caloplaca flavocitrina* op steen
4097 *Caloplaca flavovirescens* veel op stoepranden
4100 *Caloplaca holocarpa* af en toe op steen
4892 *Caloplaca isidiigera* op steen en populier
4709 *Caloplaca lithophila* zeer algemeen op steen
4102 *Caloplaca luteoalba* op oude iepen
4104 *Caloplaca obscurella* op populieren
4893 *Caloplaca phlogina* op oude bomen
4105 *Caloplaca rudenum* op oude muren
4108 *Caloplaca saxicola* op allerlei steen
4109 *Caloplaca tegularis* op muren van Assumburg
4110 *Caloplaca teicholyta* op muurtjes
4713 *Caloplaca vitellinula* op steen en op populier
4116 *Candelariella aurella* op steen en abeel
4118 *Candelariella reflexa* op allerlei bomen
4119 *Candelariella vitellina* op steen, hout en schors
4120 *Candelariella xanthostigma* op oude bomen
4125 *Catillaria chalybeia* veel op steen
4132 *Cetraria chlorophylla* op schors, gaat achteruit
4135 *Cetraria pinastri* op berk en eik
4139 *Chaenotheca ferruginea* toenemend op schors
4213 *Chaenotheca furfuracea* op linde
4142 *Chaenotheca trichialis* op eiken en lindes
4831 *Chromatochlamys muscorum* tweemaal op zand
4145 *Chrysothrix candelaris* op lindes en eiken

4148	<i>Cladina arbuscula</i>	op kalkarm zand
4156	<i>Cladina ciliata</i>	op uitgeloozd zand
4149	<i>Cladina mitis</i>	op kalkarm zand
4183	<i>Cladina portentosa</i>	op uitgeloozd zand
4150	<i>Cladonia bacillaris</i>	vooral op stronken
4720	<i>Cladonia cervicornis</i>	op kalkarm zand
4155	<i>Cladonia chlorophaea</i>	vooral op bomen
4157	<i>Cladonia coccifera</i>	op kalkarm zand
4158	<i>Cladonia coniocraea</i>	vooral op bomen
4160	<i>Cladonia cornuta</i>	op twee plaatsen op zand
4164	<i>Cladonia cryptochlorophaea</i>	op zand
4166	<i>Cladonia digitata</i>	op boomvoeten
4167	<i>Cladonia fimbriata</i>	op bomen
4168	<i>Cladonia floerkeana</i>	op kalkarm zand
4169	<i>Cladonia foliacea</i>	op kalkrijk zand
4171	<i>Cladonia furcata</i>	op grazige stukjes
4173	<i>Cladonia glauca</i>	op zand en boomvoeten
4174	<i>Cladonia gracilis</i>	op kalkarm zand
4159	<i>Cladonia humilis</i>	op kalkrijk zand
4177	<i>Cladonia macilenta</i>	op kalkarm zand
4663	<i>Cladonia merochlorophaea</i>	op zand
4724	<i>Cladonia ochrochlora</i>	op boomvoeten
4180	<i>Cladonia phyllophora</i>	tweemaal op kalkrijk zand bij <i>Castricum</i>
4181	<i>Cladonia pocillum</i>	op kalkrijk zand
4184	<i>Cladonia pyxidata</i>	op kalkarm zand
4147	<i>Cladonia ramulosa</i>	op zand en schors
4186	<i>Cladonia rangiformis</i>	op kalkrijk zand
4188	<i>Cladonia rei</i>	op grazige plaatsen
4189	<i>Cladonia scabriuscula</i>	op grazige plaatsen
4195	<i>Cladonia subulata</i>	op zand
4199	<i>Cladonia uncialis</i>	
	<i>ssp. biuncialis</i>	op kalkarm zand
4200	<i>Cladonia zopfii</i>	op kalkarm zand
4338	<i>Clauzadea monticola</i>	op verharde paadjes
4203	<i>Cliostomum griffithii</i>	algemeen op bomen
4205	<i>Coelocaulon aculeatum</i>	op zand
4665	<i>Coelocaulon muricatum</i>	in duinheide

4207	<i>Collema crispum</i>	algemeen op steen
4210	<i>Collema tenax</i>	algemeen op zand
	<i>Didymellopsis collematum</i> (Steiner)	Grube & Hafellner bij Egmond op <i>Collema tenax</i>
4224	<i>Dimerella pineti</i>	zeer algemeen op schors
4228	<i>Diploschistes muscorum</i>	vrij algemeen op zand
4239	<i>Enterographa crassa</i>	op eiken en esdoorns
4242	<i>Evernia prunastri</i>	algemeen op schors en zand
4252	<i>Graphis scripta</i>	op beuken
4255	<i>Gyalecta flotowii</i>	op esdoorn in Oude Hof, gekapt
4258	<i>Gyalideopsis anastomosans</i>	op beuken
4261	<i>Haematomma ochroleucum</i> var. <i>porphyrium</i>	op beuken en lindes
4496	<i>Hyperphyscia adglutinata</i>	op iepen
4274	<i>Hypocenomyce scalaris</i>	op berken en dennen
4277	<i>Hypogymnia physodes</i>	zeer algemeen
4278	<i>Hypogymnia tubulosa</i>	algemeen, vooral op abeel
4900	<i>Lasiosphaeriopsis salisburyi</i>	op <i>Peltigera rufescens</i> . de tweede vondst ter wereld
4289	<i>Lecania cyrtella</i>	algemeen, vooral op populier
4291	<i>Lecania erysibe</i>	algemeen op steen
	<i>Lecania hutchinsiae</i>	op muurtjes
4902	<i>Lecania rabenhorstii</i>	algemeen op steen
4344	<i>Lecanora aitema</i>	op dennen
4294	<i>Lecanora albescens</i>	op muren
4322	<i>Lecanora argentata</i>	op beuken
4298	<i>Lecanora campestris</i>	op muren
4299	<i>Lecanora carpinea</i>	op gladde schors
4300	<i>Lecanora chlorotera</i>	algemeen op schors
4303	<i>Lecanora conizaeoides</i>	zeer algemeen op schors
4304	<i>Lecanora crenulata</i>	op muren
4305	<i>Lecanora dispersa</i>	op schors, hout en steen
4306	<i>Lecanora expallens</i>	zeer algemeen op schors
4307	<i>Lecanora flotowiana</i>	op steen
4747	<i>Lecanora hageni</i>	op schors, hout en steen
4311	<i>Lecanora horiza</i>	op jonge ratelpopulieren
4312	<i>Lecanora muralis</i>	zeer algemeen op steen
4315	<i>Lecanora polytropa</i>	zeer algemeen op steen
4316	<i>Lecanora pulicaris</i>	op eiken en populieren
4318	<i>Lecanora saligna</i>	algemeen op vlieren en hout

4345	<i>Lecanora sulphurea</i>	op muren
4323	<i>Lecanora symmicta</i>	op gladde schors
4331	<i>Lecidea erratica</i>	op kiezels
4350	<i>Lecidella elaeochroma</i>	op gladde schors
4351	<i>Lecidella scabra</i>	op muren
4352	<i>Lecidella stigmatea</i>	zeer algemeen op steen
4357	<i>Lepraria incana</i>	zeer algemeen
4903	<i>Lepraria lobificans</i>	algemeen op steen en schors
4905	<i>Leproloma vouauxii</i>	vrij algemeen op schors
4368	<i>Leptogium gelatinosum</i>	algemeen op zand
4365	<i>Leptogium intermedium</i>	eenmaal op zand
4364	<i>Leptogium lichenooides</i>	zeldzaam op zand
4755	<i>Lichenocodium lecanorae</i>	op andere korstmossen
4379	<i>Micarea denigrata</i>	zeer algemeen op hout
4381	<i>Micarea lignaria</i>	op kalkarm zand
4382	<i>Micarea melaena</i>	op abeel bij Heemskerk
4384	<i>Micarea nitschkeana</i>	op takjes
4386	<i>Micarea prasina</i>	zeer algemeen op schors
	<i>Micropeltopsis peltigericola</i> (D.Hawksw.) Kirk & Spooner	op <i>Peltigera</i> bij Schoorl
4065	<i>Mycobilimbia sabuletorum</i>	op muren
4400	<i>Mycoporum quercus</i>	op eiketakken
4833	<i>Normandina erichsenii</i>	op populier bij Castricum
4402	<i>Normandina pulchella</i>	op iep bij Castricum, gekapt
4404	<i>Ochrolechia androgyna</i>	op eiken in het Bergerbos
4406	<i>Ochrolechia subviridis</i>	op eiken in het Bergerbos
4407	<i>Ochrolechia turneri</i>	op eiken in het Bergerbos
4409	<i>Opegrapha atra</i>	vrij algemeen op gladde schors
4419	<i>Opegrapha cinerea</i>	op oude iepen
4414	<i>Opegrapha niveoatra</i>	op oude iepen
4415	<i>Opegrapha ochrocheila</i>	op paardekastanje, gekapt
4416	<i>Opegrapha rufescens</i>	op oude iepen
4410	<i>Opegrapha saxatilis</i>	op muren
4417	<i>Opegrapha varia</i>	op oude iepen
4418	<i>Opegrapha vermicellifera</i>	op wilgen
4421	<i>Parmelia acetabulum</i>	zeldzaam op schors
4423	<i>Parmelia caperata</i>	algemeen op schors
4438	<i>Parmelia coniocarpa</i>	zeldzaam op schors, gaat vooruit
4430	<i>Parmelia exasperatula</i>	vrij zeldzaam op schors
4778	<i>Parmelia glabratula</i>	zeldzaam op schors

4440	<i>Parmelia revoluta</i>	vrij zeldzaam op eiken en abeel
4441	<i>Parmelia saxatilis</i>	vrij zeldzaam op eiken en populier
4442	<i>Parmelia subaurifera</i>	zeer algemeen op schors
4443	<i>Parmelia subrudecta</i>	algemeen op schors
4444	<i>Parmelia sulcata</i>	zeer algemeen op schors
4450	<i>Parmeliopsis ambigua</i>	zeldzaam op schors
4453	<i>Peltigera canina</i>	algemeen op zand
4459	<i>Peltigera didactyla</i>	algemeen op zand
4780	<i>Peltigera lactucifolia</i>	algemeen op zand
4781	<i>Peltigera membranacea</i>	zeldzaam op zand
4456	<i>Peltigera neckeri</i>	algemeen op zand
4457	<i>Peltigera praetextata</i>	zeldzaam, op steen
4458	<i>Peltigera rufescens</i>	algemeen op zand en steen
4461	<i>Pertusaria albescens</i>	zeldzaam op oude bomen
4462	<i>Pertusaria amara</i>	zeldzaam op oude eiken
4463	<i>Pertusaria coccodes</i>	op oude beuken
4466	<i>Pertusaria hymenea</i>	op oude beuken en eiken
4468	<i>Pertusaria leioplaca</i>	vrij zeldzaam op oude bomen
4470	<i>Pertusaria pertusa</i>	zeldzaam op eiken en beuken
4478	<i>Phaeophyscia nigricans</i>	algemeen op steen
4479	<i>Phaeophyscia orbicularis</i>	zeer algemeen op schors en steen
4482	<i>Phlyctis argena</i>	algemeen op oude bomen
4484	<i>Physcia adscendens</i>	zeer algemeen op schors en steen
4485	<i>Physcia aipolia</i>	op iepen en populier
4486	<i>Physcia caesia</i>	algemeen op schors en steen
4488	<i>Physcia dubia</i>	zeldzaam op bomen
4490	<i>Physcia stellaris</i>	op populier, gekapt
4491	<i>Physcia tenella</i>	zeer algemeen op schors en steen
4501	<i>Physconia distorta</i>	op oude iepen
4498	<i>Physconia enteroxantha</i>	op oude iepne
4499	<i>Physconia grisea</i>	vrij zeldzaam op schors en steen
4500	<i>Physconia perisidiosa</i>	op oude iepen
4791	<i>Placynthiella icmalea</i>	algemeen op schors en zand
4339	<i>Placynthiella oligotropa</i>	zeldzaam op zand
4346	<i>Placynthiella uliginosa</i>	zeldzaam op zand
4507	<i>Platismatia glauca</i>	zeldzaam op eiken
4509	<i>Polyblastia vouauxii</i>	op baksteen bij Heemskerk
4515	<i>Porina chlorotica</i>	algemeen op gladde schors
4267	<i>Porpidia soledizodes</i>	op muren
4268	<i>Porpidia tuberculosa</i>	op muren

4517	<i>Protoblastenia rupestris</i>	op tankmuur bij Castricum
4519	<i>Pseudevernia furfuracea</i>	zeldzaam op schors
4803	<i>Psilolechia leprosa</i>	algemeen op muren
4522	<i>Psilolechia lucida</i>	vrij algemeen op muren
4528	<i>Pyrenula chlorospila</i>	op esdoorn in Oude Hof, gekapt
4531	<i>Pyrrhospora queenea</i>	zeldzaam op esdoorns
4536	<i>Ramalina farinacea</i>	algemeen op schors
4537	<i>Ramalina fastigiata</i>	vrij algemeen op schors
4538	<i>Ramalina fraxinea</i>	op eik vlakbij zee in Heemskerk
4813	<i>Rinodina efflorescens</i>	zeldzaam op eiken
4551	<i>Rinodina exigua</i>	algemeen op schors en steen
4556	<i>Sarcogyne regularis</i>	op tankmuren en schelpen
4562	<i>Schismatomma decolorans</i>	zeldzaam op eiken en lindes
4564	<i>Scoliciosporum chlorococcum</i>	op takjes
4566	<i>Scoliciosporum umbrinum</i>	algemeen op baksteen
4585	<i>Stereocaulon nanodes</i>	op muren
4593	<i>Strangospora pinicola</i>	zeldzaam op schors
4828	<i>Taenioclella delicata</i>	op <i>Caloplaca obscurella</i>
4835	<i>Thelidium zwackhii</i>	zeldzaam op de grond
4609	<i>Thelotrema lepadinum</i>	op eik in Oude Hof
4617	<i>Trapelia coarctata</i>	algemeen op baksteen
4618	<i>Trapelia involuta</i>	op muren
4837	<i>Trapelia placodioides</i>	op muren
4839	<i>Trapeliopsis flexuosa</i>	algemeen op hout en schors
4333	<i>Trapeliopsis granulosa</i>	algemeen
4632	<i>Usnea subfloridana</i>	zeldzaam op schors
4640	<i>Verrucaria glaucina</i>	op muren
4655	<i>Verrucaria macrostoma</i>	op steen
4654	<i>Verrucaria maculiformis</i>	op steen en schelpen
4602	<i>Verrucaria melaenella</i>	zeldzaam op zand
4648	<i>Verrucaria muralis</i>	algemeen op steen
4650	<i>Verrucaria nigrescens</i>	algemeen op steen
4850	<i>Verrucaria ochrostoma</i>	op muren
4853	<i>Verrucaria polygonia</i>	op muren
4856	<i>Vezdea aestivalis</i>	op zand
4857	<i>Vezdea leprosa</i>	op zand
4657	<i>Xanthoria calcicola</i>	op steen en schors
4658	<i>Xanthoria candelaria</i>	op schors
4660	<i>Xanthoria parietina</i>	op steen en schors
4661	<i>Xanthoria polycarpa</i>	op schors